

بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا (مورد مطالعه: شهر شیراز)

تارا حیدری ارجلو، دانشجوی دکتری معماری و مدیریت شهری، موسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران

امیر عباس زارع، دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت شهری، موسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران

نستون نژدانی، استادیار شهرسازی، موسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران

الهه حیدری ارجلو، دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز، شیراز، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۳

چکیده

شیوع کرونا تاثیر زیادی بر روی توسعه گردشگری داشته است. بسیاری از این تاثیرات در دوره پسا کرونا نیز ادامه داشته است که منجر به رکود صنعت گردشگری شده است. ادامه این روند، هشدار جدی به تمامی دولت ها است. در این رابطه بایستی به سلامت عمومی جامعه به عنوان یک متغیر مهم در رشد اقتصادی و حفظ و توسعه صنعت گردشگری یک کشور توجه و اهمیت زیادی داده شود. بر این اساس شناخت عوامل موثر بر توسعه گردشگری در دوره پسا کرونا می تواند در مدیریت چالش ها و پیشبرد آن موثر باشد که در این تحقیق به صورت موردی شهر شیراز بررسی شد. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق، کارشناسان و متخصصان صنعت گردشگری سلامت شهر شیراز است. ۱۰۰ کارشناس به عنوان حجم نمونه انتخاب و به صورت تصادفی پرسشگری شدند. روایی پرسشنامه از طریق جامعه نخبگان و پایایی نیز از طریق آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۸۱ تایید شدند. نتیجه آزمون آماری نشان داد که عوامل اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، زیرساختی و مدیریتی در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار بوده است. بررسی اختلاف میانگین نیز تایید نمود که این عوامل در توسعه گردشگری پسا کرونا تاثیر گذاری مثبتی دارند. نتیجه تحلیل عاملی نیز تایید نمود که در توسعه گردشگری پسا کرونا، عوامل زمینه ای و علی موثر هستند که در سطح متغیرها نیز بیشترین وزن یا بار عاملی مربوط به نوآوری مدیران شهری با وزن ۰/۹۹۴، تقویت دوره های آموزشی رونق گردشگری با وزن ۰/۹۷۵ و سپس تقویت تورهای گروهی و جمعی با ۰/۹۷۴ بوده است. همچنین تحلیل همبستگی پیرسون بیانگر وجود رابطه در سطح کمتر از ۰/۰۵ بین عوامل بررسی شده و توسعه گردشگری پسا کرونا بود.

واژگان کلیدی: توسعه، صنعت گردشگری، مدیریت شهری، پسا کرونا، شهر شیراز.

مقدمه

بحران ها همه ساله با سوء تأثیر بر سه شاخص اجتماع، اقتصاد و محیط موجب خسارات فراوان و بعضاً جبران ناپذیر به کشورها و جوامع بشری می گردند، تغییر، دگرگونی و عدم ثبات در ساختارهای جوامع از قبیل ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، زیست محیطی و تغییرات اقلیمی نتیجه بحران هاست. وقوع بحران ها صدمات بسیاری بر صنعت گردشگری وارد و اخیراً در پی انتشار ویروس منحوس کرونا که بسیار بحران خطرناکی بود توانست اقتصاد جوامع را نابود و رشد و توسعه صنعت گردشگری را متوقف کند (صبغ کرمانی و همکاران، ۱۳۷۹). بدون شک، صنعت گردشگری یکی از حساس ترین و آسیب پذیرترین صنایع به بحران ها محسوب می شود. حوادث عمده ای همچون بحران های طبیعی، اپیدمی ها، حملات تروریستی، مدیریت نادرست و ... فشارهایی را به این صنعت تحمیل می کنند و نیازمند مدیریت می باشند (یاراحمدی و صالحی، ۱۳۹۸: ۳۲).

هنگام بروز بحران بسیاری از مقصدهای گردشگری دچار خطر می شوند و زیرساخت های آنها دچار مشکل می شوند. بدین لحاظ شناسایی، برنامه ریزی مناسب و مدیریت بهیه بحران ها از اولویت های برنامه ها و اقدامات همه دولت ها است، که با توجه به گستردگی و پیچیدگی جوامع و تنوع و تعدد عوامل بحران ساز، دیگر استفاده از شیوه های سنتی مقاوم سازی و مقابله با بحران ها چندان کار ساز نمی باشد (خیام باشی، ۱۳۸۹: ۲).

امروزه بحران، پاندمی ویروس کرونا که از سال ۲۰۲۰ شروع شده و تاکنون نیز ادامه داشته است. این پاندمی تأثیرات زیادی از جنبه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و فردی بر جامعه بشری داشته است (شریفی و خاوریان، ۲۰۲۰: ۴۸). این موضوع در شهرها شدت بیشتری دارد؛ چرا که شهرها به دلیل جمعیت زیاد، وجود روابط اجتماعی بیشتر، فضاهای در گیر با این بیماری و مسائلی از اینگونه، اثرات بیشتری پذیرفته اند. کشور ما نیز از اثرات مخرب این ویروس در امان نبوده و به این ویروس مبتلا و تعداد قابل توجهی جان خود را از دست داده اند. گسترش و شیوع انتشار این ویروس در تمامی محیط ها و فضاهای شهری اتفاق می افتد (احمدی و زمانی، ۱۳۹۹: ۲) و بر اساس قوانین شهرداری تامین بهداشت محیط و سلامت شهروندان از وظایف مدیریت شهری برشمرده شده است، لازم است که مدیریت شهری با همکاری و مشارکت شهروندان اقداماتی را در جهت بهبود شرایط شهر در برابر اینگونه اپیدمی ها انجام دهند. همچنین با ورود ویروس کرونا بعنوان یک مسئله جدید و کاملاً پیچیده و ناشناس، شهرها همچون سابق پاسخگوی نیازهای شهروندان خود نیستند. از یک طرف، افراد زیادی در دنیا با سبک زندگی کرونایی هنوز سازگاری و هماهنگی ندارند و تلاش آنها برای برقرار کردن سبک زندگی پیشین خود کاری خطرناک بنظر می رسد و از طرف دیگر، شهرها هم در چنین بحران هایی، انعطاف پذیری لازم برای حل مشکل را ندارند و اکثراً در بحران های چون زلزله، سیلاب و نیز کرونا ناامن و خطر ساز نیز می شوند.

با توجه به آنچه که بیان شد شهرها به عنوان موتورهای رشد و توسعه اجتماعی دارای پتانسیلی بارونکردنی هستند (معمدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۱۰) که در نتیجه بحران کرونا دچار تغییرات و پیامدهای گسترده ای شده اند. یکی

از بخش های مهم توسعه شهری، گردشگری است. در طی چند سال گذشته بحران کرونا منجر به ایجاد موانع و مشکلاتی در جهت حضور مسافران در مراکز گردشگری و تعطیلی تمامی زنجیره خدمات گردشگری اعم از اقامت، غذا و نوشیدنی، تفریحی و سرگرمی، حمل و نقل و خدمات مسافرتی در شهرها شده است. کسب و کارهای حوزه گردشگری که یکی از موتورهای اشتغال و رشد و به عنوان صادرات نامرئی محسوب می شوند، در این وضعیت پیش آمده عملاً تعطیل شده و به عبارتی چرخ این صنعت اشتغال را نیز متوقف شده است و واحدها و فعالیت های فراوانی در زنجیره وابسته به آن (از جمله اقامت، حمل و نقل، غذا و خوراک و...) آسیب دیده اند. این امر باعث ایجاد رکود و افت صنعت گردشگری در سطح شهرها و در نتیجه کل جهان شده است (نیکفال و منصوری، ۱۳۹۹). از آنجا که حجم ناشناخته ها در مورد کووید ۱۹ قابل توجه است، نیاز به تعیین استراتژی های موثر برای کنترل پیامدها و کاهش اثرات اقتصادی و اجتماعی این ویروس در همه صنایع به خصوص صنعت گردشگری در شهرها محسوس است (دهقان و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۱۹). از این رو مدیریت در بعد از بحران و به عبارت دیگر پس از پایان بسیار مهم است. دوره پساکرونا برای صنعت گردشگری، تبعات مختلفی را به همراه دارد که در زمان کنونی ضرورت آن وجود دارد که آینده پژوهشی مناسبی از آن انجام گیرد؛ به عبارت دیگر با توجه به اثراتی که کرونا بر توسعه گردشگری شهری در زمان کنونی داشته است، با پایان آن نه تنها این پیامدها ادامه خواهد داشت، بلکه اثرات منفی و چالش های بیشتری را نیز در بخش گردشگری قرار خواهد داد. بنابراین اهمیت آمادگی با چالش های توسعه گردشگری شهری در دوره پساکرونا بسیار مهم است. نکته مهم در این زمینه این است که نیازهای گردشگران در دوره پساکرونا متفاوت خواهد شد و گردشگر از نظر روحی و اجتماعی شرایط متفاوتی را پذیرا است. در این راستا شناسایی عوامل موثر بر توسعه گردشگری پساکرونا و رونق آن یک موضوع غیرقابل انکار است.

کلان شهر شیراز به عنوان پنجمین شهر پرجمعیت کشور و مرکز استان فارس بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ بیش از یک و نیم میلیون نفر جمعیت داشته است. این شهر مرکز فعالیت های مختلف فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی بوده و همواره و ساعات مختلف شبانه روز فضاهای این شهر پذیرای حضور گسترده اقشار مختلف مردم می باشد. این شهر نیز مانند سایر شهرهای بزرگ از آسیب شیوع بیماری کووید ۱۹ چه در بعد بهداشت و سلامت شهروندان و چه از ابعاد اقتصادی و اجتماعی در امان نبوده و با توجه به پویایی شهر و حضور مردم در فضاهای شهر همواره خطر گسترش شدید ویروس کرونا وجود دارد.

بنابراین با توجه به اهمیت صنعت گردشگری و اثرات ویروس کرونا بر رکود صنعت گردشگری خصوصاً گردشگری شهر شیراز که به عنوان پایتخت فرهنگی ایران دارای ظرفیت های گردشگری زیادی است شناخته می شود که در دوره کرونا با چالش ها و مشکلاتی زیادی روبه رو شده است؛ بگونه ای که میزان درآمدهای حاصل از این بخش روند کاهشی بسیار داشته و بسیاری از مشاغل مربوط به این بخش دچار چالش های جدی شده است.

علاوه بر این روند بازدید گردشگران از جاذبه های این شهر نیز به طور معناداری کاهش یافته است. با توجه به وجود این شرایط و همچنین جایگاه این کلانشهر از نظر گردشگری، ضرورت آن وجود دارد که عوامل موثر در راستای توسعه گردشگری این شهر در دوره پسا کرونا بررسی شود

بنابراین سوالات زیر که با نگاه سیستمی طرح گردیده اند مطرح می شود:

الف: عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا در شهر شیراز کدام اند و اولویت بندی آنها به چه صورت

است؟

ب: آیا ارائه و شناسایی مقاصد جدید و جاذب می تواند سبب رونق گردشگری در منطقه گردد؟

یک پیش زمینه قابل برنامه ریزی تدوین شود.

این مطالعه در حقیقت می تواند به دوره پسا کرونا در حوزه گردشگری این شهر کمک نماید و عواملی که می تواند به رونق صنعت گردشگری شهر شیراز کمک نمایند شناسایی و تحلیل می شوند. بررسی تاثیرات بهبود شاخص های تاب آوری شهری بر افزایش تاب آوری در مقابله با شیوع کرونا و ارائه الگویی در این زمینه در این شهر می تواند الگوی مناسبی برای سایر کلان شهرهای کشور در مقابله با این اپیدمی باشد.

پیشینه پژوهش

در ارتباط با تاثیر کرونا بر توسعه گردشگری مطالعات داخلی و خارجی متعددی صورت گرفته است. در ادامه به بخشی از این مطالعات و نتایج و یافته های آنها اشاره می شود.

قاسمی (۱۳۹۹) نتیجه گرفت که پیامدهای کرونا بر شهر، نتیجه ای جز تغییر در آینده شهری ندارد و در وضع موجود شهرها، تغییرات زیادی صورت گرفته است. احمدی و زمانی (۱۳۹۹) نشان دادند که معیارهای تاب آوری شهری (اقتصادی، اجتماعی، نهادی - مدیریتی و زیرساختی - کالبدی) هر کدام تاثیر متفاوت اما معناداری را بر تاب آوری شهری در برابر شیوع ویروس کرونا در فضاهای شهری داشته اند. بعد نهادی - مدیریتی، بیشترین تاثیر را بر تاب آوری شهری در برابر اپیدمی ها دارد. مهردادش و آزادی زاده (۱۳۹۹) نتیجه گرفتند که آموزش، افزایش دانش شهروندان در برابر درک خطر، ارتقاء توانایی و رعایت بهداشت فردی از مهمترین عوامل تاثیر گذاری در بهبود وضعیت تاب آوری شهری در مقابله با بحران ها از جمله بحران کرونا است. حسینی و همکاران (۱۳۹۹) به این نتیجه دست یافتند که ویروس کرونا بر سلامتی شهروندان از نظر روحی و جسمی تاثیر گذار بوده و اقلیم شهر را نیز تحت تاثیر قرار داده است. احمدزاده و همکاران (۱۴۰۰) در بررسی استراتژی های صنعت گردشگری در پسا کرونا نتیجه گرفتند که شاخص های مختلف کالبدی، اقتصادی و اجتماعی شهر در توسعه گردشگری پسا کرونا موثر است و ظرفیت های زیادی در راستای برون رفت از این بحران وجود دارد. لک و همکاران (۲۰۲۰) در بررسی انعطاف پذیری شهرها در مقابله با ویروس کرونا به این نتیجه دست یافت که برای مقابله با بیماری، شکل

شهری، دسترسی، زیرساخت ها، کاربری زمین، عوامل محیط طبیعی، عوامل فرهنگی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی (از جمله حکمرانی خوب) دارای اهمیت هستند که می توانند از اثربخشی کلیه فعالیت های پاسخگویی، کاهش و آمادگی پشتیبانی نمایند. بنایی و همکاران (۲۰۲۰) در بحث اپیدمی کرونا و برنامه ریزی تاب آوری شهرها به این نتیجه رسید که انعطاف پذیری و مشارکت شهروندان با درک درست آنها از وضعیت موجود می تواند نقش مهمی داشته باشد. چن و گوان (۲۰۲۱) نشان دادند کشورهای ساحلی تاب آوری مناسبی از خود نشان داده اند و در راستای انعطاف پذیری شهرها در مقابله با کوید ۱۹، وضعیت فردی شهرها و اقدامات محلی بسیار مهم است. میقر و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند که شبکه های شهری و درک شهروندان می تواند نقش مهمی در مدیریت ویروس در محیط شهری داشته باشد. ژانگ و همکاران (۲۰۱۱) در پژوهش مدیریت بحران مقصدهای گردشگری با تأکید بر چرخه عمر بحران برای گردشگر بحرانی چرخه عمر سه مرحله ای طراحی شده و مراحل و مشخصات هر مرحله مورد تحلیل قرار گرفته است که پیشنهادهایی همچون مدیریت سیستم هشدار دهنده در مرحله پیش درآمد، مدیریت پاسخ و کاهش در مرحله حاد و مزمن و مدیریت دوره نقاهت در مرحله وضوح ارائه شده است. فالکنر (۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان چارچوبی برای مدیریت بحران گردشگری با بررسی ادبیات مدیریت بحران، الگویی برای توسعه استراتژی های مدیریت بحران گردشگری ارائه داده است که الگوی ۶ مرحله ای قبل از بحران، لحظه اولیه بحران، وقوع بحران، اواسط بحران، دوره بلندمدت بعد از بحران و بازگشت به شرایط عادی را ارائه داد.

مبانی نظری پژوهش

بحران ها همه ساله با سوء تأثیر بر سه شاخص اجتماع، اقتصاد و محیط موجب خسارات فراوان و بعضاً جبران ناپذیر به کشورها و جوامع بشری می گردند (سروی، ۲۰۰۴: ۴۵). بدین لحاظ شناسایی، برنامه ریزی و مدیریت بهینه بحران ها، از اولویت های اساسی همه دولت ها است که با توجه به گستردگی و پیچیدگی جوامع و همچنین تنوع و تعدد عوامل بحران ساز، دیگر استفاده از شیوه های سنتی مقاوم سازی و مقابله با بحران ها چندان کار ساز نیست (خیام باشی، ۱۳۸۹: ۲). به عبارتی دیگر، بحران عبارت است از به وجود آمدن شرایطی غیرمعمول یا غیرمتعارف در روند حرکت و به بیان دیگر بحران وضعیتی است ناپایدار که در آن تغییری ناگهانی در یک یا چند قسمت از عناصر و نظم موجود ایجاد می گردد (کولیوند و شعبانی، ۲۰۳۸: ۱۱).

طی چند دهه گذشته، رشد شتابان شهری و توسعه مناطق شهری موجب شده که آسیب پذیری آنها در برابر بحران هایی با منشأ انسانی و طبیعی بیش از پیش مورد توجه باشد. لذا تاب آور نمودن جوامع شهری دارای اهمیت

- 1 - Banai et al
- 2 - Chen & Quan
- 3 - Meagher

خاصی است (ضرغامی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۷) و به عنوان یک راهبرد مطرح شده است. تاب آوری شهری به توانایی یک سیستم شهری در مقیاس زمانی و فضایی برای حفظ یا بازگشت سریع به عملکردهای مطلوب گذشته در برابر اختلالات در جهت پایداری با تغییرات گفته می شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۸). تاب آوری در مولفه های اجتماعی، اقتصادی، نهادی و کالبدی گنجانده می شود (گاندرسون و همکاران، ۲۰۱۰: ۴۶-۴۷). آنچه امروز در مبحث مدیریت شهرهای جهان مطرح می گردد، تاب آوری شهرها است که از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است؛ زیرا می تواند حیات و دوام یک شهر را به راحتی تحت تاثیر قرار دهد. وصول به کارکرد و توانمندی بیشتر در شهرها به گونه ای که بتوانند در کمترین زمان پاسخگوی بحران های پیش آمده شوند و بهترین عکس العمل را نشان دهند (کتابچی و رسائی پور، ۱۳۹۷: ۱). هولینگک تاب آوری را به عنوان معیاری از تداوم سیستم و توانایی آن در جهت جذب تغییر و تحول و حفظ ارتباط بین گروه های جامعه در سیستم های مختلف اکولوژیکی تعریف می کند. همچنین دسوزا و فلانری تاب آوری شهری را توانایی جذب، انطباق و پاسخگویی به تغییرات در سیستم های شهری تعریف کرده اند (حسین زاده و دلیر، ۱۳۸۷: ۷۱).

تاب آوری کرونا این روزها به دغدغه مهمی برای شهرها و جهانی شدن آن تبدیل شده است؛ به طوری که در شهرهای بلاخیز حائز اهمیت است. با وجود اهمیت این موضوع، اما مدیریت شهری در پرداختن به آن و بعضاً در هنگام وقوع حوادث شهرها، خسارات بیشتری را متحمل می کنند. در دورانی از شهرسازی به سر می بریم که اکولوژی کره زمین به طور فزاینده ای تحت تاثیر فعالیت های انسانی قرار گرفته است. با توسعه شهرنشینی، شهرها به مراکز توجه تبدیل شده اند و تقاضا برای منابع طبیعی و توجه به تأثیرات محیطی جهانی آن ها افزایش یافته است. فعالیت های شهرسازی و برنامه ریزی شهری موجب افزایش فشار بر طبیعت و تضعیف تاب آوری آن شده است که اغلب پیامدهای مخربی برای شهرها و ساکنان آن در پی داشته است. با توجه به مواردی مثل طوفان ها و سیل های اخیر در نقاط مختلف جهان، گرم تر شدن، آلودگی هوا و انتشار ویروس اپیدیمی کرونا (۱۹) و همچنین افزایش هزینه های انرژی، کاهش ذخیره آب و مواد غذایی نیاز فوری به فعالیت و اقدام تأثیرگذار ضرورت یافته است. در این میان، تاب آوری و پایداری اهداف اصلی شهرهای آینده خواهند بود. عواقب جبران ناپذیر حوادث طبیعی و آسیب های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی شهرهای موجب شده تا مفهوم تاب آوری بیش از پیش اهمیت پیدا نماید (مهردانش و آزادی زاده، ۱۳۹۹: ۱۳۲).

وقایع جهان امروز متبلوراز فکرها، اندیشه ها، برنامه ریزی ها، سیاست ها، خواست ها، تقاضاها و رفتارهای فردی و اجتماعی گذشته بشر است و آنچه از عملکرد صحیح یا ناصحیح گذشتگان در جهان است رخ می دهد. این وقایع بر اثر تدابیر، سیاست ها و برنامه ریزی های گذشته است که روزی امیدهای بسیاری به بشریت داده بود! امروز نتیجه دیروزهای گذشته و آینده نتیجه امروزهای بشر است؛ که شاید درست باشد و شاید هم غلط؟! می تواند صحیح و درست باشد در صورتیکه آینده به خوبی مدیریت، سنجش و پژوهش شود، در غیر اینصورت اتفاقات چندان خوبی

نخواهد افتاد. شیوع ویروس ها و میکروب ها که باعث ابتلا به بیماری ها می شود، بحران آفرین هستند. بحران های طبیعی و غیرطبیعی در کمین جامعه بشری است، با پیش بینی صحیح، برنامه ریزی آینده نگر، ابزارها و امکانات آینده پژوهی و آینده نگاری می توان بر این بحران ها فائق آمد و فکر و اندیشه بشر را تا حدودی آسوده کرد. آینده متعلق به کسانی خواهد بود که بتوانند با پژوهش و دوراندیشی به آینده به آنچه می خواهند تا حد ممکن دست یابند. مطالعات آینده، حوزه پژوهشی نسبتاً جدیدی است که قلمرو آن، همه عرصه های معرفت نظری و تکاپوهای علمی آدمی را در می نوردد و نتایج حاصل از آن می تواند تاثیرات گسترده ای در هر یک از این عرصه ها داشته باشد. آینده نگری ابتدا به توصیف آینده های ممکن الوقوع می پردازد و آنگاه میان این آینده های ممکن الوقوع، محتمل ترین آن ها را با بهره گیری از انواع روش های کمی و کیفی مشخص می سازد. آینده نگری از جمله اقدامات موثر بشری است و می توان آن را پرکاربردترین دانش دانست. انسان همواره در حال تفکر و برنامه ریزی است و برنامه ریزی، اقدامی معطوف به آینده به شمار می آید. برنامه ریزی ها و هدف گذاری های درست، برخاسته از درک درست ما از آینده است (پایا، ۱۳۸۳).

اگر در گذشته زمان شیوع بیماری کرونا کووید-۱۹ را پیش بینی و آینده نگری کرده بودند؛ با سیاست ها، مدیریت های صحیح، ایجاد ساختارهای بنیادی و برنامه ریزی های مدون ساختارمند و استفاده از ابزارها و امکانات مورد لزوم برای بحران ها از بحران این بیماری می توانستند به طور یقین از پیامدهای ناشی از شیوع این ویروس جلوگیری به عمل آورند. در اینجا نقش پژوهش در آینده و آینده نگاری بسیار حیاتی به نظر می رسد؛ زیرا فرادهایی دیگر می تواند زمان حال و هم اکنون باشد که در صورت عدم اقدام و عمل، جهان فرداها نیز به انواع بحران ها دچار خواهد گردید.

کرونا به عنوان یک مخاطره در توسعه گردشگری

جامعه مخاطره آمیز، جامعه ای است که به نحو روزافزون در باره آینده نگران است و این نگرانی، مفهوم مخاطره را پدید می آورد (گیدنز، ۱۹۹۹: ۳). در دوران گذار، تولید ثروت، ملازم با بیم زدگی است، بیم زدگی یا مخاطراتی که به منزله پیامد مدرنیزاسیون در حال گسترش اند. بدین ترتیب شبکه ها و مجاری اطلاعات، نوآوری و به دنبال آن ویروس ها و عوامل تهدیدکننده انسان اهمیت می یابد. مخاطره کرونا، مخاطره ای است که بر بستر جهانی شدن طبق نظریه ها گستراند اشاعه پیدا کرده و جهان را همراه خود کرده است. در این شرایط جدید، انسان نگران سرنوشت خود است. در برابر این تهدید و مخاطره، انسان سه واکنش ممکن از خود بروز می دهد، انکار، بی تفاوتی و تغییر و تحول (بک، ۲۰۰۶: ۳۳۱). به نظر می رسد که شهروندان، دو مرحله پیش گفته را پشت سر گذارنده و در

1 Giddens

2 Beck

حال تغییر و تحول در زندگی، کار و فضای زیستی خود هستند. در این تغییر و تحول و به تعبیر گیدنز، باز اندیشی، از این به بعد فضاهای شهر نیز به نحو دیگری باز تولید خواهد شد تا انسان بتواند مخاطره جدید را مدیریت کند. در این فرآیند قطعاً فناوری جدید و فرآیندهایی که قبلاً امکان بروز و ظهور نداشتند، به انسان امروزی کمک خواهد کرد.

بحران ها، آسیب پذیری و تاب آوری از مسائل اصلی بوده که صنعت گردشگری همواره با آن درگیر هستند (باصولی و جباری، ۱۴۰۰: ۳۳). کرونا باعث رکود بی سابقه در صنعت گردشگری شد و ضررهای هنگفتی را برای مراکز خدمات گردشگری به بار آورد. مراکز وابسته به صنعت گردشگری چشم انتظار اتمام دوره کرونا هستند تا فعالیت خود را از سر گرفته و بخشی از ضرر های خود را جبران کنند. بهبود زیرساخت های گردشگری باید به کمک سازمان های بزرگتر انجام شود؛ چرا که برخی از مراکز گردشگری به طور کل ورشکست شده و قدرت خود را از دست داده اند و برای سرپا شدن باید تحت حمایت قرار گیرند (Bakar & Rosbi, 2020: 67) برخی از مراکز گردشگری که نیاز به هزینه نگهداری ندارند پس از کرونا به راحتی درهای خود را به روی گردشگران باز خواهند کرد. اما سایر مراکز گردشگری که نیاز به هزینه های نگهداری دارند برای حفظ خود باید تحت حمایت قرار گیرند. برای بهبود وضعیت گردشگری در پسا کرونا باید فرصت های جدید برای گروه های آسیب پذیر ایجاد کرده و صندوق های امدادی و یارانه های مالی به هریک از مراکز گردشگری اعطا شود (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۲).

گردشگری به عنوان یک پدیده انبوه و بزرگترین تحرک اجتماعی در پهنه جغرافیایی جهان به شمار می رود. در این راستا، کرونا ویروس در اوایل سال ۲۰۲۰ از هر نظر دنیا را برای همیشه تغییر داده و نقش بسزایی در توقف این تحرک اجتماعی بزرگ، سفرهای بین المللی، تقاضای گردشگری و صنعت مهمان نوازی داشته است. بحران ها وقایع منظم سفر و گردشگری هستند (Gossling et al, 2020). مروری بر ادبیات در مورد تاثیر کرونا بر صنعت گردشگری نشان می دهد که تاکنون عمده مطالعات منتشر شده را می توان در دسته مقالات یا گزارش های جهانی در نظر گرفت و در هیچ کدام از مطالعات گردشگری با توجه به بحران کرونا بحث نشده است. همه گیری این ویروس تاثیر عمیقی بر بخش گردشگری گذاشته است. این همه گیری توانسته است محرک های اصلی صنعت گردشگری را تا مرز فروپاشی برساند؛ زیرا همه فعالیت های انسانی اعم از اجتماعی، مذهبی، ورزشی، هنری و فرهنگی را به شدت در سرتاسر جهان تحت تاثیر قرار داده است. شورای جهانی مسافرت و گردشگری هشدار داده است که همه گیری کرونا می تواند ۲۴ میلیون شغل گردشگری در سرتاسر دنیا را قطع کند و انتظار می رسد آسیا بیشترین آسیب را متحمل شود. در نتیجه پیش بینی می شود که رشد اقتصادی آسیا کاهش یابد (جوان امانی و اکبری، ۱۴۰۰: ۳۷-۳۸). بنابراین گردشگری تاثیرات متنوعی بر توسعه و رشد مکان های جغرافیایی داشته است و در این راستا بایستی اقدامات مناسبی را برای برون رفت اتخاذ نمود؛ چرا که بعد از پایان کرونا، معضلات و چالش

هایی پیش روی خواهد بود که گردشگری را دچار رکود می کند.

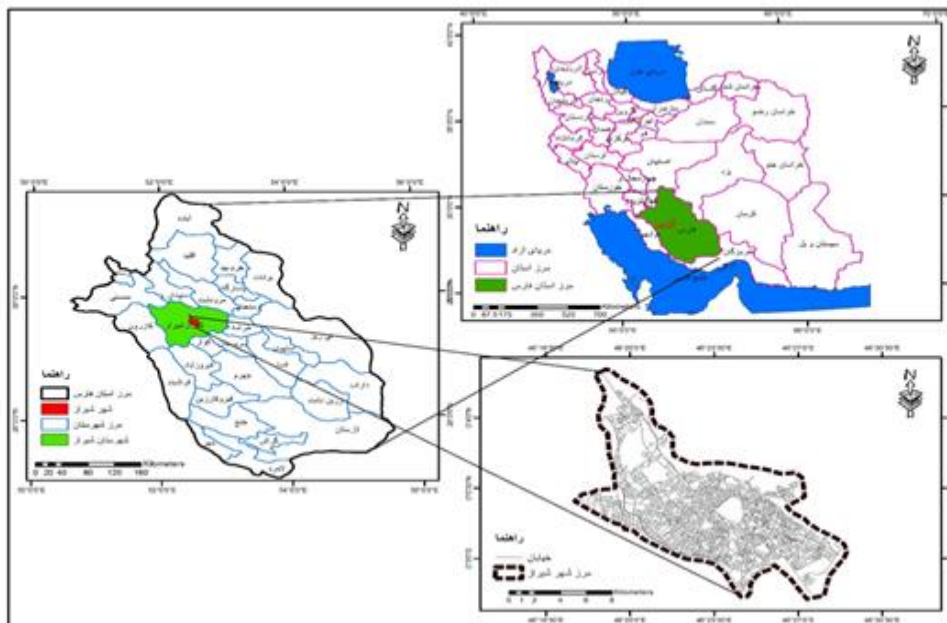
روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات توصیفی- تحلیلی و از نظر روش از نوع تحقیقات کمی است و با استفاده از امار استنتاجی بوده که با استفاده از ابزار پیمایش انجام می پذیرد. ابزار گردآوری داده های پیمایشی از طریق ابزار پرسش نامه، مطالعات اسنادی و مصاحبه با مسولین صاحب نظر بوده است. برای تهیه پرسش نامه از مقیاس لیکرت بهره برده شد. جامعه آماری این تحقیق با توجه به موضوع مورد مطالعه که بررسی نقش مدیریت تاب آوری شهری در زمینه پاندمی کرونا است، در این تحقیق را با توجه به موضوع مورد مطالعه، جامعه کارشناسان و متخصصان حوزه گردشگری سلامت شهر شیراز تشکیل داده است. جامعه آماری تحقیق به دلیل نبود آمار قابل دسترس، مشخص نبوده است. با توجه به تحقیقات انجام گرفته در این حوزه و محدودیت های موجود در دسترسی به این جامعه، حجم نمونه، ۱۰۰ نفر که با استفاده از نمونه گیری هدفمند انتخاب و محاسبه شد. در این مطالعه برای انجام رویی پرسش نامه از نظرات کارشناسان، اساتید دانشگاهی و دانشجویان دکتری که در زمینه گردشگری و سلامت تخصص داشته اند استفاده شده است.

به منظور بررسی وضعیت نرمال بودن داده ها از آزمون کولموگوروف اسمیرونف استفاده شده است. در این آزمون با توجه به اینکه سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵ شده است فرض نرمال بودن داده ها تایید می شود و نیز با توجه به لزوم توجه به پایایی تحلیل ها در پرسشنامه مورد نظر، میزان این شاخص برای پایایی از روش های مختلفی استفاده می شود که رایج ترین آن، روش آلفای کرونباخ است. برای این موضوع تعداد ۵ پرسش نامه به صورت تصادفی از نمونه مورد مطالعه تکمیل می شود. در صورتی که برای هر شاخص مقدار آن بالاتر از ۰/۸۱ باشد، قابل قبول است. در غیر این صورت نسبت به اصلاح پرسش نامه و شاخص های آن اقدام می شود.

محدوده مورد مطالعه شهر شیراز است. شهر شیراز یکی از کلانشهرهای کشور است. شهر شیراز مرکز استان فارس بر روی جلگه طویلی به طول ۱۲۰ کیلومتر و عرض ۱۵ کیلومتر در شرق ۵۲ درجه و ۲۹ دقیقه تا ۵۲ درجه و ۳۶ دقیقه و عرض شمالی ۲۹ درجه و ۳۳ دقیقه تا ۲۹ درجه و ۴۱ دقیقه، در ۹۰۰ کیلومتری جنوب پایتخت و در منطقه کوهستانی جنوب ایران واقع شده است. استان فارس از طرف شمال به استان اصفهان، از جنوب به بوشهر و هرمزگان، از شرق به کرمان از سمت غرب به استان کهگیلویه و بویراحمد ختم می شود و شهر شیراز نیز از سمت شمال به شهرستان های مرودشت و سپیدان، از جنوب به جهرم و فیروزآباد، از شرق به نی ریز، استهبان و فسا و از طرف غرب به شهرستان های ممسنی و کازرون منتهی می شود. ارتفاع شهر از سطح دریا ۱۴۸۸ متر در منتهی الیه شرقی شهر و حدود ۱۷۰۰ متر در غرب آن متغیر است. پست ترین نقطه جلگه شیراز در جنوب شرقی (دریاچه مهارلو) و بلند ترین نقطه آن در شمال غرب دشت واقع شده است. بنابراین شیراز دارای شیبی از سمت شمال غربی به جنوب شرقی است و به همین قسمت غربی آن منابع چشمه ها و چاه های آب فراوانی است.

این کلانشهر به ۱۱ منطقه تقسیم شده و مساحتی بالغ بر ۲۱۷ کیلومترمربع دارد. براساس سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵، شهر شیراز دارای جمعیت ۱۵۶۵۵۷۲ نفر بوده است. تراکم جمعیت در شهر شیراز ۶۸/۹ نفر در هکتار می باشد. با توجه به ظرفیت های فرهنگی، تاریخی و پزشکی و همچنین جغرافیایی، این شهر می تواند در توسعه نه تنها گردشگری کشور، بلکه در توسعه شهری خود نیز موثر واقع شود (مدیریت برنامه ریزی و مدیریت انسانی شهرداری شیراز، ۱۴۰۰).

شکل (۱): موقعیت جغرافیایی شهر شیراز

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵ - بازترسیم نویسندهگان، ۱۴۰۰

یافته های پژوهش

تحلیل توصیفی داده ها

در بخش اول آمار یا یافته های توصیفی اطلاعات پاسخگویان بر اساس متغیرهای مختلف جنس، سن، تحصیلات و غیره ارائه می شود. اخذ و ارائه این آمار از پاسخگویان نشان می دهد که تحقیق چه افرادی با چه ویژگی هایی را بررسی نموده است؛ چرا که هر کدام از این موارد در دقت پاسخگویی، آگاهی و غیره تأثیرگذار است و به تعمیم دادن نتایج کمک می نماید؛ در حقیقت هر چه افراد از گروه های مختلف و براساس متغیرهای گوناگون مورد مطالعه قرار گرفته باشند، بهتر می توانند نماینده جامعه آماری باشند.

بررسی توصیفی متغیر جنس نشان می دهد که ۵۴/۷ درصد نمونه از مربوط به گروه مردان و ۴۵/۳ درصد نیز از گروه زنان هستند. میانگین سنی نمونه مطالعه شده ۳۹ سال بوده است. علاوه بر این حداکثر سن برابر با ۶۲ و حداقل سن نمونه برابر با ۲۲ سال بوده است. بیش از ۱۲ درصد دارای مدرک فوق دیپلم، ۵۶ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۲۳ درصد دارای فوق لیسانس و ۹ درصد نیز دکتری داشته اند. توزیع فراوانی نشان می دهد که ۲۷ درصد

نمونه تجربه ابتلا به ویروس کرونا را داشته اند. همچنین بیش از ۱۹ درصد نمونه ابراز داشته اند که با ابتلا خودشان، مابقی اعضا خانوار نیز مبتلا شده اند. همچنین بررسی عملکرد مدیران شهری نسبت به کنترل و مدیریت کرونا نشان می دهد که بیش از ۹ درصد نمونه گزینه رضایت مندی مناسب را انتخاب نموده اند. ۷ درصد گزینه خیلی مناسب، ۱۰ درصد گزینه رضایت مندی متوسط، ۲۹ درصد گزینه کم و ۵۳ درصد نیز گزینه رضایت مندی خیلی کم را انتخاب نموده اند.

سنجش معناداری نرمال بودن توزیع داده ها

برای اینکه مشخص شود توزیع نمونه نرمال بوده یا نه، از آزمون کلموگراف اسمیرونوف استفاده شد. با توجه به اعداد به دست آمده برای معیار تصمیم که معمولاً برابر با عدد ۰/۰۵ است، می توان نتیجه گرفت که توزیع داده ها نرمال است؛ چرا که همه اعداد به دست آمده در جدول ۱ بیشتر از ۰/۰۵ می باشد و این نشان دهنده توزیع نرمال شاخص ها است. لذا از آزمون های پارامتریک استفاده شده است.

جدول (۱): سنجش معناداری نرمال بودن توزیع داده ها

شاخص	مدیریتی	اجتماعی	زیرساختی	زیست محیطی	اقتصادی
تعداد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
آمار کلموگراف-اسمیرونوف	۱/۲۳۴	۱/۱۲۱	۱/۰۸۹	۱/۳۲۴	۱/۲۹۰
معیار تصمیم	۰/۳۲۴	۰/۱۲۵	۰/۱۱۹	۰/۲۰۴	۰/۳۰۶

بررسی متغیرهای تحقیق

در ابتدا از طریق مطالعه کیفی و جستجو در متون و مطالب مربوط به موضوع، مهمترین متغیرهای تاثیرگذار در توسعه گردشگری شناخته شد. در ادامه نیز برای آنکه بتوان بحث کمی را روی آن انجام داد و بر اساس روش کمی بتوان تعمیم پذیری را انجام داد، در قالب پرسش نامه توسط کارشناسان بررسی گردید. نتیجه توصیفی متغیرهای تاثیرگذار نشان می دهد که همه متغیرها از نظر نمونه آماری در توسعه گردشگری تاثیرگذار هستند؛ چرا که میانگین گزارش شده بیشتر از مقدار ملاک (۳) است و این یعنی اینکه تاثیرگذار متغیرها، زیاد ارزیابی شده است. برای مثال متغیر نوآوری و ابتکار شهروندان دارای میانگین برابر با ۳/۷۰ است و لذا تاثیرگذاری قابل قبولی در توسعه گردشگری پساکرونا می تواند داشته باشد. برای متغیر نوآوری مدیران شهری با میانگین ۳/۶۸۰، نیز چنین مطلبی صادق است. بنابراین با توجه به نتایج توصیفی جدول (۲)، عوامل مختلفی از نظر اقتصادی، مدیریتی، اجتماعی، زیست محیطی و زیرساختی در توسعه گردشگری نقش بازی می کنند.

بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا (مورد مطالعه: شهر شیراز)

جدول (۲): بررسی وضعیت توصیفی متغیرهای تحقیق

ردیف	شاخص	متغیر	انحراف	میانگین
۱	مدیریتی	نوآوری و ابتکار شهروندان	۱/۲۷۵	۳/۷۰۰
۲		نوآوری مدیران شهری	۱/۱۱۲	۳/۵۸۰
۳		تبلیغات و اطلاع رسانی	۱/۱۹۷	۳/۳۲۰
۴		مهم بودن رسانه های تصویری و مکتوب	۱/۱۱۴	۳/۴۶۰
۵		خلاقیت در ارائه خدمات به گردشگر	۱/۱۰۵	۳/۵۱۰
۶		حمایت دولت از بخش گردشگری	۱/۲۴۶	۳/۷۷۰
۷		استفاده از جامعه نخبگان	۱/۱۶۲	۳/۶۸۰
۸		تقویت تورهای گروهی و جمعی	۱/۲۶۵	۳/۶۶۰
۹	اجتماعی	اصلاح فرهنگ جامعه میزبان نسبت به گردشگر	۱/۱۶۶	۳/۵۷۰
۱۰		مشارکت و همکاری شهروندان	۱/۱۱۹	۳/۸۰۰
۱۱		درک نیاز گردشگران	۱/۲۴۴	۳/۷۸۰
۱۲		توجه به روح و روان گردشگر	۱/۱۲۶	۳/۸۴۰
۱۳		تشویق مردم به سفر با ارائه برنامه های تشویقی و فرهنگی	۱/۱۵۹	۳/۹۰۰
۱۴		تاکید روی تقویت حس تعلق مکانی در گردشگران داخلی	۱/۱۰۶	۳/۶۴۰
۱۵		تقویت دوره های آموزشی رونق گردشگری	۱/۱۹۴	۳/۷۸۰
۱۶		اجرای گردشگری سرشار از آرامش	۱/۲۲۷	۳/۵۱۰
۱۷		میزان سواد و تحصیلات گردشگران	۱/۱۶۵	۳/۶۶۰
۱۸	زیرساختی	دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی	۱/۱۱۸	۳/۷۳۰
۱۹		دسترسی به خدمات بهداشتی	۱/۱۷۴	۳/۴۲۰
۲۰		دسترسی به خدمات اقامتی	۱/۲۵۶	۳/۷۶۰
۲۱		مراکز فناوری و پژوهشی	۱/۳۷۰	۳/۶۱۰
۲۲		کیفیت دسترسی به اینترنت	۱/۳۰۷	۳/۳۰۰
۲۳		کیفیت خدمات حمل و نقل هوایی	۱/۳۰۷	۳/۳۰۰
۲۴	زیست محیطی	اهمیت بهداشت محیط	۱/۱۱۶	۳/۸۱۰
۲۵		رعایت مسائل زیست محیطی جاذبه های گردشگری	۱/۳۱۴	۳/۴۶۰
۲۶		نوآوری در منابع گردشگری	۱/۱۲۹	۳/۸۳۰
۲۷		تقویت گردشگری طبیعت محور	۱/۳۸۸	۳/۴۴۰
۲۸	اقتصادی	کاهش آلودگی شهرها	۱/۱۸۱	۳/۸۳۰
۲۹		ارائه تسهیلات مالی به فعالان بخش گردشگری	۱/۲۷۲	۳/۵۹۰
۳۰		برنامه ریزی برای رونق صنایع دستی	۱/۲۸۱	۳/۳۴۰
۳۱		ارائه بسته های حمایتی سفر	۱/۲۶۲	۳/۳۹۰
۳۲		استفاده از صنایع خلاق گردشگری	۱/۳۰۹	۳/۷۳۰
۳۳		تنوع مشاغل گردشگری	۱/۲۱۶	۳/۶۶۰
۳۴		درآمد گردشگران جهت برنامه ریزی سفر	۱/۹۶۴	۳/۸۰۰
۳۵		هزینه های سفر	۰/۸۹۵	۳/۹۲۰
۳۶		هزینه های بیمه ای گردشگر	۱/۰۹۶	۳/۷۰۰

منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱

سنجش معناداری عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا

برای آنکه قابلیت تعمیم دادن نتایج فراهم شود از آزمون T تک نمونه ای استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون T تک نمونه ای در زمینه عوامل شناسایی شده در جدول ۳ اشاره به آن دارد که این عوامل در سطح کمتر از ۰/۰۵

معنادار است. بررسی اختلاف میانگین متغیرها تایید می کند که از نظر جامعه آماری، همه آنها در توسعه گردشگری پسا کرونا موثر هستند؛ چرا که اختلاف میانگین متغیرها مثبت بوده و این نشانگر بالا بودن مقدار میانگین از حد ملاک (۳) است (جدول ۳).

جدول (۳): سنجش معناداری عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا با آزمون T تک نمونه ای

وضعیت تاثیر گذاری	مبنای آزمون = ۳					متغیرها	
	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد		اختلاف از میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی		t
	حد بالا	حد پایین					
تاثیر مثبت	۰/۹۵۶	۰/۴۵۳	۰/۷۰۱	۰/۰۰۰	۹۹	۵/۴۸۹	نوآوری و ابتکار شهروندان
تاثیر مثبت	۰/۸۰۱	۰/۳۵۹	۰/۵۸۰	۰/۰۰۰	۹۹	۵/۲۱۷	نوآوری مدیران شهری
تاثیر مثبت	۰/۵۵۷	۰/۰۸۳	۰/۳۲۰	۰/۰۰۹	۹۹	۲/۶۷۴	تبلیغات و اطلاع رسانی
تاثیر مثبت	۰/۶۸۱	۰/۲۳۹	۰/۴۶۰	۰/۰۰۰	۹۹	۴/۱۳۰	مهم بودن رسانه های تصویری و
تاثیر مثبت	۰/۷۲۹	۰/۲۹۱	۰/۵۱۰	۰/۰۰۰	۹۹	۴/۶۳۰	خلاقیت در ارائه خدمات به گردشگر
تاثیر مثبت	۱/۰۱۷	۰/۵۲۳	۰/۷۷۰	۰/۰۰۰	۹۹	۶/۱۸۰	حمایت دولت از بخش گردشگری
تاثیر مثبت	۰/۹۱۱	۰/۴۴۹	۰/۶۸۰	۰/۰۰۰	۹۹	۵/۸۵۰	استفاده از جامعه نخبگان
تاثیر مثبت	۰/۹۱۱	۰/۴۰۹	۰/۶۶۰	۰/۰۰۰	۹۹	۵/۲۱۷	تقویت تورهای گروهی و جمعی
تاثیر مثبت	۰/۸۰۱	۰/۳۳۹	۰/۵۷۰	۰/۰۰۰	۹۹	۶/۸۹۰	اصلاح فرهنگ جامعه میزبان نسبت به
تاثیر مثبت	۱/۰۲۲	۰/۵۷۸	۰/۸۰۰	۰/۰۰۰	۹۹	۷/۱۴۸	مشارکت و همکاری شهروندان
تاثیر مثبت	۱/۰۲۷	۰/۵۳۳	۰/۷۸۰	۰/۰۰۰	۹۹	۲۷۱/۶	درک نیاز گردشگران
تاثیر مثبت	۱/۰۶۳	۰/۶۱۷	۰/۸۴۰	۰/۰۰۰	۹۹	۴۶۲/۷	توجه به روح و روان گردشگر
تاثیر مثبت	۱/۱۳۰	۰/۶۷۰	۰/۹۰۰	۰/۰۰۰	۹۹	۷۶۵/۷	تشویق مردم به سفر با ارائه برنامه های
تاثیر مثبت	۰/۸۵۹	۰/۴۲۱	۰/۶۴۰	۰/۰۰۰	۹۹	۷۸۸/۵	تاکید روی تقویت حس تعلق مکانی
تاثیر مثبت	۱/۰۱۷	۰/۵۴۳	۰/۷۸۰	۰/۰۰۰	۹۹	۵۳۲/۶	تقویت دوره های آموزشی رونق
تاثیر مثبت	۰/۷۵۳	۰/۲۶۷	۰/۵۱۰	۰/۰۰۰	۹۹	۱۵۷/۴	اجرای گردشگری سرشار از آرامش
تاثیر مثبت	۰/۸۹۱	۰/۴۲۹	۰/۶۶۰	۰/۰۰۰	۹۹	۶۶۴/۵	میزان سواد و تحصیلات گردشگران
تاثیر مثبت	۰/۹۵۲	۰/۵۰۸	۰/۷۳۰	۰/۰۰۰	۹۹	۵۳۰/۶	دسترسی به خدمات حمل و نقل
تاثیر مثبت	۰/۶۵۳	۰/۱۸۷	۰/۴۲۰	۰/۰۰۱	۹۹	۵۷۹/۳	دسترسی به خدمات بهداشتی
تاثیر مثبت	۱/۰۰۹	۰/۵۱۱	۰/۷۶۰	۰/۰۰۰	۹۹	۰۵۰/۶	دسترسی به خدمات اقامتی
تاثیر مثبت	۰/۸۸۲	۰/۳۳۸	۰/۶۱۰	۰/۰۰۰	۹۹	۴۵۳/۴	مراکز فناوری و پژوهشی
تاثیر مثبت	۰/۵۵۹	۰/۰۴۱	۰/۳۰۰	۰/۰۲۴	۹۹	۲۹۶/۲	کیفیت دسترسی به اینترنت
تاثیر مثبت	۰/۵۵۹	۰/۰۴۱	۰/۳۰۰	۰/۰۲۴	۹۹	۲۹۶/۲	کیفیت خدمات حمل و نقل هوایی
تاثیر مثبت	۱/۰۳۲	۰/۵۸۸	۰/۸۱۰	۰/۰۰۰	۹۹	۲۵۵/۷	اهمیت بهداشت محیط
تاثیر مثبت	۰/۷۲۱	۰/۱۹۹	۰/۴۶۰	۰/۰۰۱	۹۹	۵۰۲/۳	رعایت مسائل زیست محیطی جاذبه
تاثیر مثبت	۱/۰۵۴	۰/۶۰۶	۰/۸۳۰	۰/۰۰۰	۹۹	۳۵۴/۷	نوآوری در منابع گردشگری
تاثیر مثبت	۰/۷۱۵	۰/۱۶۵	۰/۴۴۰	۰/۰۰۲	۹۹	۱۷۱/۳	تقویت گردشگری طبیعت محور
تاثیر مثبت	۱/۰۶۴	۰/۵۹۶	۰/۸۳۰	۰/۰۰۰	۹۹	۰۲۷/۷	کاهش آلودگی شهرها
تاثیر مثبت	۰/۸۴۲	۰/۳۳۸	۰/۵۹۰	۰/۰۰۰	۹۹	۶۳۸/۴	ارائه تسهیلات مالی به فعالان بخش
تاثیر مثبت	۰/۵۹۴	۰/۰۸۶	۰/۳۴۰	۰/۰۰۹	۹۹	۶۵۴/۲	برنامه ریزی برای رونق صنایع دستی
تاثیر مثبت	۰/۶۴۱	۰/۱۳۹	۰/۳۹۰	۰/۰۰۳	۹۹	۰۸۹/۳	ارائه بسته های حمایتی سفر
تاثیر مثبت	۰/۹۹۰	۰/۴۷۰	۰/۷۳۰	۰/۰۰۰	۹۹	۵۷۶/۵	استفاده از صنایع خلاق گردشگری
تاثیر مثبت	۰/۹۰۱	۰/۴۱۹	۰/۶۶۰	۰/۰۰۰	۹۹	۴۲۷/۵	تنوع مشاغل گردشگری
تاثیر مثبت	۰/۹۹۱	۰/۶۰۹	۰/۸۰۰	۰/۰۰۰	۹۹	۲۹۹/۸	درآمد گردشگران جهت برنامه ریزی
تاثیر مثبت	۱/۰۹۸	۰/۷۴۲	۰/۹۲۰	۰/۰۰۰	۹۹	۲۷۶/۱۰	هزینه های سفر
تاثیر مثبت	۰/۹۱۸	۰/۴۸۲	۰/۷۰۰	۰/۰۰۰	۹۹	۳۸۵/۶	هزینه های بیمه ای گردشگر

یافته ها طبق جدول (۳) نشان می دهد متغیر تبلیغات و اطلاع رسانی در سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۹ نقش مهمی در توسعه گردشگری پسا کرونا می تواند ایفا نماید. اختلاف میانگین ۰/۳۲۰ بخوبی تایید می نماید که تاثیر گذاری آن بیشتر از متوسط است. از دیگر متغیرهای مهم قابل ذکر، متغیر توجه به روح و روان گردشگری با سطح معناداری ۰/۰۰۰ است. بررسی اختلاف میانگین این متغیر با مقدار ۰/۸۴۰ بخوبی تایید می نماید که تاثیر گذاری آن در توسعه گردشگری پسا کرونا قابل توجه است. با توجه به شرایط اجتماعی و روانی که کرونا ایجاد نموده است به نظر می رسد که توجه به شاخص های مرتبط با بهبود روح و روان گردشگر در اولویت است و بایستی زمینه و بستری را فراهم نمود که این موضوع ارتقاء داده شود. نوآوری در منابع گردشگری نیز با سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ و اختلاف میانگین ۰/۸۳۰ از دیگر متغیرهای مهم است. با توجه به اثرات کرونا و سرعت فناوری، این دو می توانند به یکدیگر کمک نمایند و استفاده از برخی نوآوری ها در بخش گردشگری با تکیه بر فناوری می تواند بسیار تاثیر گذار باشد. جدول (۳) بخوبی وضعیت هر یک از متغیرهای مختلف را نشان می دهد و تاثیر گذاری همه آنها در توسعه گردشگری پسا کرونا نیز مثبت ارزیابی شده است.

سنجش معناداری شاخص های تاثیر گذار در توسعه گردشگری پسا کرونا:

نتیجه آزمون سنجش شاخص های تاثیر گذار در توسعه گردشگری پسا کرونا نشان می دهد که این شاخص ها در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار بوده است. بررسی اختلاف میانگین و آماره تی آزمون نیز تایید می نماید که تاثیر گذاری آنها مثبت است. شاخص مدیریتی با اختلاف میانگین ۰/۵۸۵ و حد بالا و پایین مثبت، تاثیر گذار مطلوبی می تواند در توسعه گردشگری پسا کرونا داشته باشد. همچنین شاخص اجتماعی با اختلاف میانگین ۰/۵۸۶، شاخص زیرساختی با مقدار ۰/۳۷۱، شاخص زیست محیطی با مقدار ۰/۵۳۱ و شاخص اقتصادی با میانگین ۰/۵۲۹ نیز تاثیر گذاری مثبتی را نشان می دهد (جدول ۴).

علاوه بر این مجموع مقیاس نیز با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ و اختلاف میانگین برابر با ۰/۶۲۸، تاثیر گذاری مناسبی را نشان می دهد. مقدار آماره تی آزمون (۱۳/۳۱۴) نیز بخوبی این موضوع را تایید می نماید. بنابراین در توسعه گردشگری پسا کرونا، هر یک از شاخص های اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی، زیست محیطی و اجتماعی می تواند نقش مهمی ایفا نمایند و گردشگری را با وجود چالش های جدی، در مسیر درست قرار دهند و به روند و رشد آن کمک نمایند.

جدول (۴): سنجش معناداری شاخص های تاثیر گذار بر توسعه گردشگری پسا کرونا با آزمون T تک نمونه ای

وضعیت تاثیر گذاری	مبنای آزمون = ۳					شاخص	
	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد		اختلاف از میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی		t
	حد بالا	حد پایین					
تاثیر مثبت	۰/۷۳۲	۰/۴۳۸	۰/۵۸۵	۰/۰۰۰	۹۹	۸۸۳/۷	مدیریتی
تاثیر مثبت	۰/۸۵۴	۰/۵۸۶	۰/۷۲۰	۰/۰۰۰	۹۹	۶۷۹/۱۰	اجتماعی
تاثیر مثبت	۰/۶۶۹	۰/۳۷۱	۰/۵۲۰	۰/۰۰۰	۹۹	۹۳۷/۶	زیر ساختی
تاثیر مثبت	۰/۸۱۷	۰/۵۳۱	۰/۶۷۴	۰/۰۰۰	۹۹	۳۷۵/۹	زیست محیطی
تاثیر مثبت	۰/۷۵۲	۰/۵۲۹	۰/۶۴۱	۰/۰۰۰	۹۹	۵۰۲/۱۱	اقتصادی
تاثیر مثبت	۰/۷۲۲	۰/۵۳۴	۰/۶۲۸	۰/۰۰۰	۹۹	۳۱۴/۱۳	شاخص (کل مقیاس)

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱

تحلیل و رتبه بندی عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا

برای بررسی همبستگی درونی و دسته بندی کردن عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا در قالب چند عامل با مولفه محدود و تعیین مقدار واریانس تبیین شده توسط هر کدام از عوامل، از روش آماری تحلیل عاملی استفاده شد. در مطالعه حاضر برای شناسایی عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا مقدار KMO برابر با (۰/۷۶۸) به دست آمده که نشان دهنده وضعیت مناسب داده ها برای تحلیل عاملی است. این مقدار باید بیشتر از ۰/۵۰ باشد. مقدار بارتلت نیز برابر با ۳۳۶۷/۷۶ به دست آمده و در سطح ۹۹ اطمینان معنادار (۰/۰۰۰) است (جدول ۵).

جدول (۵): مقدار KMO و بارتلت عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا

KMO	۰/۷۶۸
بارتلت (Bartlett Test)	۳۳۶۷/۷۶
DF	۵۹
Sig	۰/۰۰۰

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱

مقدار ویژه بیانگر سهم هر عامل از کل واریانس متغیرهاست و هر چه مقدار آن بزرگتر باشد، نشان دهنده اهمیت و تاثیر بیشتر آن عامل است. نتایج جدول (۶) نشان می دهد که عامل اول بیشترین سهم (۵۳/۱۳ درصد) را در تبیین واریانس توسعه گردشگری پسا کرونا داشته است. همچنین عامل دوم ۲۵/۷۸ درصد از متغیر وابسته را تبیین می کنند.

جدول (۶): مقادیر ویژه عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی واریانس
اول	۵/۳۲۴	۵۳/۱۳	۵۳/۱۳
دوم	۲/۴۵۶	۲۵/۷۸	۷۸/۹۱

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱

نام گذاری و رتبه بندی عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا

عامل اول: نتایج نشان می دهد که ۲۵ متغیر در مولفه با عامل اول بار گذاری شده اند (جدول ۷). این متغیرها ۵۳/۱۳ درصد از واریانس کل عامل اول را تبیین کرده اند. به طور کلی با توجه به متغیرهای بار گذاری شده در این دسته، عامل اول در زمینه توسعه گردشگری پسا کرونا "عوامل علی" نام گذاری شد. از مهمترین این متغیرها یا عوامل علی تاثیر گذار در راستای توسعه گردشگری پسا کرونا می توان به تبلیغات و اطلاع رسانی، مهم بودن رسانه های تصویری و مکتوب، حمایت دولت از بخش گردشگری، استفاده از جامعه نخبگان، توجه به روح و روان گردشگر، اجرای گردشگری سرشار از آرامش، دسترسی به خدمات بهداشتی، دسترسی به خدمات اقامتی، نوآوری در منابع گردشگری، تقویت گردشگری طبیعت محور، برنامه ریزی برای رونق صنایع دستی، ارائه بسته های حمایتی سفر و استفاده از صنایع خلاق گردشگری اشاره نمود.

عامل دوم: نتایج نشان می دهد که ۱۱ متغیر در مولفه با عامل دوم بار گذاری شده اند (جدول ۷). این متغیرها ۲۵/۷۸ درصد از واریانس کل عامل دوم را تبیین کرده اند. به طور کلی با توجه به متغیرهای بار گذاری شده در این دسته، عامل دوم تاثیر گذار در زمینه توسعه گردشگری پسا کرونا "عوامل زمینه ای" نام گذاری شد. از مهمترین این متغیرها یا عوامل زمینه ای تاثیر گذار در راستای توسعه گردشگری پسا کرونا می توان به نوآوری مدیران شهری، نوآوری و ابتکار شهروندان، خلاقیت در ارائه خدمات به گردشگر، تاکید روی تقویت حس تعلق مکانی در گردشگران داخلی، میزان سواد و تحصیلات گردشگران، رعایت مسائل زیست محیطی جاذبه های گردشگری، تنوع مشاغل گردشگری، درآمد گردشگران جهت برنامه ریزی سفر و هزینه های بیمه ای گردشگر اشاره نمود. در سطح متغیرها نیز بیشترین وزن یا بار عاملی مربوط به نوآوری مدیران شهری با وزن ۰/۹۹۴، تقویت دوره های آموزشی رونق گردشگری با وزن ۰/۹۷۵ و سپس تقویت تورهای گروهی و جمعی با ۰/۹۷۴ بوده است.

جدول (۷): رتبه بندی عوامل موثر بر توسعه گردشگری پسا کرونا

بار عاملی	متغیر	مقدار ویژه	مولفه (عامل)
۰/۹۴۲	تبلیغات و اطلاع رسانی	۵۳/۱۳	عوامل علی
۰/۸۴۹	مهم بودن رسانه های تصویری و مکتوب		
۰/۹۰۷	حمایت دولت از بخش گردشگری		
۰/۸۷۱	استفاده از جامعه نخبگان		
۰/۹۷۴	تقویت تورهای گروهی و جمعی		
۰/۹۶۱	اصلاح فرهنگ جامعه میزان نسبت به گردشگر		
۰/۹۶۹	درک نیاز گردشگران		
۰/۹۲۹	توجه به روح و روان گردشگر		
۰/۹۲۰	تشویق مردم به سفر با ارائه برنامه های تشویقی و فرهنگی		
۰/۹۷۵	تقویت دوره های آموزشی رونق گردشگری		
۰/۹۶۶	اجرای گردشگری سرشار از آرامش		
۰/۹۳۶	دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی		
۰/۸۷۶	دسترسی به خدمات بهداشتی		
۰/۶۷۵	دسترسی به خدمات اقامتی		
۰/۷۶۵	مراکز فناوری و پژوهشی		
۰/۸۷۶	کیفیت دسترسی به اینترنت		

۰/۵۰۶	کیفیت خدمات حمل و نقل هوایی				
۰/۵۰۲	اهمیت بهداشت محیط				
۰/۶۰۴	نوآوری در منابع گردشگری				
۰/۷۰۲	تقویت گردشگری طبیعت محور				
۰/۴۹۸	کاهش آلودگی شهرها				
۰/۷۰۲	ارائه تسهیلات مالی به فعالان بخش گردشگری				
۰/۵۸۹	برنامه ریزی برای رونق صنایع دستی				
۰/۶۲۱	ارائه بسته های حمایتی سفر				
۰/۵۸۹	استفاده از صنایع خلاق گردشگری				
۰/۹۴۶	نوآوری و ابتکار شهروندان			۲۵/۷۸	عوامل زمینه ای
۰/۹۹۴	نوآوری مدیران شهری				
۰/۹۳۰	خلاقیت در ارائه خدمات به گردشگر				
۰/۹۶۱	مشارکت و همکاری شهروندان				
۰/۹۶۸	تاکید روی تقویت حس تعلق مکانی در گردشگران داخلی				
۰/۹۶۷	میزان سواد و تحصیلات گردشگران				
۰/۸۸۰	رعایت مسائل زیست محیطی جاذبه های گردشگری				
۰/۹۱۸	تنوع مشاغل گردشگری				
۰/۹۰۷	درآمد گردشگران جهت برنامه ریزی سفر				
۰/۸۹۶	هزینه های سفر				
۰/۸۸۲	هزینه های بیمه ای گردشگر				

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱

تحلیل رابطه عوامل تاثیر گذار و توسعه گردشگری از طریق همبستگی پیرسون

همچنین از تحلیل همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین عوامل اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، مدیریتی و زیرساختی و توسعه گردشگری استفاده شده است. در حقیقت این موضوع با این هدف انجام شده است تا مشخص شود که این عوامل می توانند روی توسعه گردشگری تاثیر گذار باشند و نوع رابطه آنها چگونه است. تحلیل همبستگی نشان دهنده وجود رابطه مستقیم و معنی داری در سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۰ بین عوامل ذکر شده با توسعه گردشگری است. بین آنها نیز رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد. یعنی با بهبود یا ضعف هر کدام از آنها، توسعه گردشگری نیز دچار تغییر می شود. بیشترین همبستگی نیز مربوط به عوامل اجتماعی و توسعه گردشگری پسا کرونا با ضریب ۰/۳۶۵ می باشد. در حقیقت در دوره پسا کرونا، متغیرهای اجتماعی نقش مهمی در مدیریت بحران و بهبود روند توسعه گردشگری می توانند ایفا نمایند. همچنین میزان رابطه بین عوامل مدیریتی با توسعه گردشگری نیز برابر با ۰/۳۴۳ بوده است. بر این اساس عوامل مدیریتی نیز نقش مهمی دارد. جدول (۸)، میزان رابطه و تاثیر گذاری هر یک از عوامل را در توسعه گردشگری پسا کرونا در شهر شیراز نشان می دهد.

جدول (۸): سنجش رابطه شاخص ها و توسعه گردشگری (همبستگی پیرسون)

شاخص (وابسته)	شاخص (مستقل)	همبستگی	سطح	جهت اثر
گردشگری	شاخص مدیریتی	۰/۳۴۳**	۰/۰۰۰	معناداری-مثبت
	شاخص اجتماعی	۰/۳۶۵**	۰/۰۰۰	معناداری-مثبت
	شاخص زیرساختی	۰/۲۳۴**	۰/۰۰۰	معناداری-مثبت
	شاخص زیست محیطی	۰/۱۰۸**	۰/۰۰۰	معناداری-مثبت
	شاخص اقتصادی	۰/۲۲۷**	۰/۰۰۰	معناداری-مثبت

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱

بحث و نتیجه گیری

کرونا تاثیرات و پیامدهای مختلفی در توسعه جوامع مختلف داشته است. یکی از بخش های مهمی که رابطه مستقیمی با بحران و شیوع کرونا داشته ، گردشگری بوده است بگونه ای که میزان ورود گردشگر به مکان های مختلف کمتر شده است. علاوه بر این تاثیرات مختلفی از جمله کاهش درآمدهای بخش گردشگری، کاهش مشاغل و بیکاری، مشکلات روحی و روانی و بسیاری از موارد دیگر را به دنبال داشته است. با اتمام این بحران، مسلماً چالش ها و مسائل دیگری در توسعه گردشگری وجود خواهد داشت و به عنوان موانع عمل می نمایند. با این وجود می تواند با مدیریت و بکارگیری اقدامات مناسب، گردشگری در دوره پسا کرونا را مدیریت نمود و از گسترش مشکلات و چالش های بیشتر ممانعت نمود.

نتیجه حاصل از تحلیل آماری نشان داد عوامل مختلفی در توسعه گردشگری تاثیر گذار هستند که در دوبخش عوامل علی و زمینه ای شناخته شده اند. از مهمترین عوامل علی که در توسعه گردشگری پسا کرونا نقش مهمی می تواند ایفا نمایند و بایستی مورد توجه باشند می توان به تبلیغات و اطلاع رسانی، مهم بودن رسانه های تصویری و مکتوب، حمایت دولت از بخش گردشگری، استفاده از جامعه نخبگان، توجه به روح و روان گردشگر، اجرای گردشگری سرشار از آرامش، دسترسی به خدمات بهداشتی، دسترسی به خدمات اقامتی، نوآوری در منابع گردشگری، تقویت گردشگری طبیعت محور، برنامه ریزی برای رونق صنایع دستی، ارائه بسته های حمایتی سفر و استفاده از صنایع خلاق گردشگری اشاره نمود. همچنین در توسعه گردشگری پسا کرونا نیز عوامل مختلفی تاثیر گذار هستند که تحت عنوان عوامل زمینه ای شناخته می شوند از مهمترین این عوامل نیز می توان به نوآوری مدیران شهری، نوآوری و ابتکار شهروندان، خلاقیت در ارائه خدمات به گردشگر، تاکید روی تقویت حس تعلق مکانی در گردشگران داخلی، میزان سواد و تحصیلات گردشگران، رعایت مسائل زیست محیطی جاذبه های گردشگری، تنوع مشاغل گردشگری، درآمد گردشگران جهت برنامه ریزی سفر و هزینه های بیمه ای گردشگر اشاره نمود.

به طور کلی با توجه به نتایج به دست آمده، بین عوامل مختلف زیرساختی، اجتماعی، مدیریتی، اقتصادی و زیست محیطی با توسعه گردشگری رابطه وجود دارد و هر یک از این عوامل در پسا کرونا می تواند در توسعه گردشگری نقش و تاثیر مثبتی داشته باشند. یافته های این تحقیق با تحقیقات قاسمی (۱۳۹۹)، احمدی و زمانی (۱۳۹۹)، مهر دانش

و آزادی زاده (۱۳۹۹)، حسینی و همکاران (۱۳۹۹)، لک و همکاران (۲۰۲۰)، چن و گوان (۲۰۲۱) و میقر و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد؛ تحقیقات ذکر شده بر اهمیت عوامل مختلف اجتماعی و فرهنگی، سطح خدمات و امکانات، تغییر رفتار با گردشگر، اهمیت مسائل روحی و روانی، استفاده از نوآوری و خلاقیت، اهمیت فناوری و اطلاعات و مسائل اقتصادی گردشگران در دوره کرونا و پس از آن در توسعه گردشگری اشاره دارند. بر این اساس روند توسعه گردشگری تحت تاثیر شرایط متفاوتی است و عدم توجه به برخی موارد از جمله نوآوری در گردشگر، خلاقیت و ابتکار، عدم توجه به مسائل زیست محیطی، عدم توجه به روح و روان گردشگران و مواردی از این جمله، می تواند تبعات سنگینی به دنبال داشته باشد. بنابراین توجه به شاخص ها و عوامل بسیار تعیین کنند می باشد. با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می شود که ۱- نوع مدیریت حاکم بر گردشگری تغییر کند. ۲- به مسائل روحی و روانی گردشگران توجه اساسی شود. ۳- نوع خدمات ارائه شده به گردشگران مورد توجه جدی باشد. ۴- دسترسی به امکانات توسط گردشگران به حداقل برسد. ۵- مشارکت شهروندان در توسعه گردشگری شهری افزایش یابد. ۶- مسائل اجتماعی و فرهنگی گردشگران مورد توجه باشد. ۷- در فرآیند گردشگری، موضوع خاطره سازی و بهبود روان گردشگر ملام باشد. ۸- تبلیغات و اطلاع رسانی های متنوع در راستای توسعه گردشگری برنامه ریزی شود.

منابع

- ۱) احمدزاده، حسن؛ داداش پور، مجید؛ ولی زاده، رضا (۱۴۰۰)، استراتژی احیای گردشگری شهری برای دوران پسا کرونا (کووید-۱۹) مبتنی بر رویکرد مدل سازی مکانی، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی، دوره ۲۵، شماره ۷۹، صص ۳۲-۴۵.
- ۲) احمدی، فرشته؛ زمانی، محمدرضا (۱۳۹۹)، نقش تاب آوری شهرها در دوران کرونا و پسا کرونا (مطالعه موردی: شهر شیراز)، اولین همایش ملی تولید دانش سلامتی در مواجهه با کرونا و حکمرانی در جهان پسا کرونا، نجف آباد، اصفهان.
- ۳) باصولی، مهدی و جباری، گلنوش (۱۴۰۰)، رابطه مدیریت بحران و تاب آوری جامعه مقصد گردشگری در بحران کرونا مطالعه موردی: شهر همدان، مجله گردشگری شهری، دوره ۱۸، شماره ۱، صص ۳۳-۴۸.
- ۴) پوراحمد، احمد؛ زیاری، کرامت الله؛ ابدالی، یعقوب؛ اله قلی پور، سارا (۱۳۹۸)، تحلیل معیارهای تاب آوری در بافت فرسوده شهری در برابر زلزله با تاکید بر تاب آوری کالبدی (مورد: منطقه ۱۰ شهرداری تهران)، پژوهش و برنامه ریزی شهری، دوره ۱۹، شماره ۳۶، صص ۲۱-۱.
- ۵) جوان امانی، ودود؛ اکبری، حمید (۱۴۰۰)، بررسی وضعیت رقابت پذیری گردشگری ایران در دوران کرونا با استفاده از روش تحلیل ساختاری، مجله جغرافیایی فضای گردشگری، دوره ۱۰، شماره ۳۹، صص ۳۵-۵۲.
- ۶) حسین زاده دلیر، کریم؛ محمدیان، مهرداد؛ سرداری، رویا (۱۳۹۸)، مروری بر مفهوم تاب آوری شهری، مجله مطالعات شهری و پژوهش های شهری، دوره ۲، شماره ۳، صص ۷۸-۶۹.

- ۷) حسینی، سلام؛ مهردادش، گونا؛ فرشاد، لقمان (۱۳۹۹)، تاثیر ویروس کرونا COVID 19 بر اقلیم و آب و هوای شهر و سلامتی شهروندان در برنامه ریزی شهری، مجله جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۳، شماره ۲، صص ۱۱۹-۹۱.
- ۸) حسن پور، محمود؛ شاهی، طاهره؛ ارژنگ مهر، داود (۱۳۹۹)، الگوی ساختاری مدیریت بحران برای بخش عرضه گردشگری ایران؛ نمونه موردی: بحران شیوع ویروس کووید-۱۹، مطالعات مدیریت گردشگری، دوره ۱۵، صص ۵۹-۸۹.
- ۹) خیام باشی، احسان (۱۳۸۹)، مدیریت بحران محله محور زمین لرزه، دومین همایش ملی مهندسی عمران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، خمین شهر، اصفهان.
- ۱۰) دهقان، رضا؛ رشادت جو، حمیده؛ طالبی، کامبیز؛ درگاهی، حسین (۱۳۹۹)، تحلیل راهبردی صنعت گردشگری سلامت ایران در دوران کرونا، فصلنامه پیآورد سلامت، دوره ۱۴، شماره ۶، صص ۵۱۹-۵۳۴.
- ۱۱) ضرغامی، سعید؛ تیموری، اصغر؛ محمدیان، حسن؛ شماعی، علی (۱۳۹۵)، سنجش و ارزیابی میزان تاب آوری محله های شهری در برابر زلزله مورد پژوهی (بخش مرکزی شهر زنجان)، پژوهش و برنامه ریزی شهری، دوره ۷، شماره ۲۷، صص ۹۲-۷۷.
- ۱۲) قاسمی، ایرج (۱۳۹۹)، پیامدهای کرونا بر شهر و شهرسازی آینده، مجله ارزیابی تاثیرات اجتماعی، دوره ۲، شماره ۱، صص ۲۲۱-۲۵۲.
- ۱۳) کتابچی، عماد؛ رسائی پور، مریم (۱۳۹۷)، تاب آوری شهری: ارائه مدلی مفهومی از برنامه ریزی و مدیریت شهری، مجله معماریشناسی، دوره ۱، شماره ۱، صص ۱-۱۰.
- ۱۴) معتمدی محمد؛ رسولی سیدحسن؛ نصیری محمد (۱۳۹۸)، ارزیابی میزان رضایت شهروندان از عملکرد مدیریت شهری در حوزه خدمات شهری، مطالعه موردی: شهر فاروج، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، دوره ۱۹، شماره ۵۵، صص ۹۹-۱۱۶.
- ۱۵) مهردادش، گونا؛ آزادی زاده، نامدار (۱۳۹۹)، مفهوم تاب آوری شهری مدیریت و برنامه ریزی آینده شهرها (کرونا ۱۹)، مجله جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۳، شماره ۱، صص ۱۳۲-۱۶۱.
- ۱۶) نیکفال مغانلو، ساسان؛ منصوری، محدثه (۱۳۹۹)، تاثیر ویروس کرونا COVID 19 بر صنعت گردشگری، هفتمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم جغرافیا، معماری و شهرسازی ایران، تهران.
- 17) Bakar, N. A., & Rosbi, S., (2020), Effect of Coronavirus disease (COVID-19) on the tourism industry, *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, Vol 7, No 4, PP 65-79.
- 18) Banai, R., Meagher, K., El Achi. (2020), Pandemic and the planning of resilient cities and regions, *Cities*, Vol 106, No 3, PP 102-110. **Doi: 10.1016/j.cities.2020.102929**
- 19) Beck, u., (2006), *Risk Society: Towards a New Modernity*, translated by Mark Ritter, London. Newbury Park. New Delhi, SAGE Publications Lt.
- 20) Chen, X., & Quan, R., (2021), A spatiotemporal analysis of urban resilience to the COVID-19 pandemic in the Yangtze River Delta, *Natural Hazards*, Vol 106, No 42 PP 829-854. **DOI:10.1007/s11069-020-04493-9.**
- 21) Giddens, A., & Pierson, C., (1998), *Conversations with Anthony Giddens: Making Sense of Modernity*, Oxford: polity press.

- 22) Giddens, A., (1999), Risk and responsibility, *The Modern law review*, Vol 62, No 1, PP 877-907. DOI: [10.1007/978-3-658-10727-7_33](https://doi.org/10.1007/978-3-658-10727-7_33).
- 23) Gunderson, L.H. Allen. C.R. & Holling (eds). C.S (2010), *Foundations of Ecological Resilience*. Washington: Island Press .
- 24) Lak, A., Shakouri, S., Maher, A.(2020).Resilient urban form to pandemics: Lessons from COVID-19. *Med J Islam Repub Iran*, Vol 34, No 1, PP 502-509. Doi: <http://mjiri.iums.ac.ir/article-1-6727-en.html>
- 25) Meagher, K., El Achi, N., Bowsher, G., Ekzayez, A., Patel, P., (2021), Exploring the role of City Networks in supporting urban resilience to COVID-19 in conflict-affected settings, *Journal of Open Health*, Vol 2, No 1, PP 1-20. DOI: <https://doi.org/10.1515/openhe-2021-0001>
- 26) Servi, M., (2004), *Assessment of Vulnerability to Earthquake Hazards Using Spatial MultiCriteria Analysis: Odunpazari, Eskisehir Case Study*, The GraduateSchool of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University.
- 27) Sharifi, A., Khavarian, A.R., (2020), The COVID-19 pandemic: Impacts on cities and major lessons for urban planning, design, and management, *Science of The Total Environment*, Vol 749, No 4, PP 45-67. Doi.org/[10.1016/j.scitotenv.2020.142391](https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.142391)

Investigating the Influencing Factors on Post-covid Tourism Development (Case Study: Shiraz City)

Tara heydari orojlou¹, PhD student of architecture and urban management, Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.

Amir abbas zareh, Master's student in urban management, Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.

Nastaran nazhdaghi, Assistant Professor of Urban Planning, Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.

Elaheh heydari orojlou, Master of Architecture student, Islamic Azad University, Shiraz branch, Shiraz, Iran.

Received: 12 April 2022

Accepted: 05 November 2022

ABSTRACT

The outbreak of Corona has had a great impact on the development of tourism. Many of these effects have continued in the Post-covid period, which has led to the stagnation of the tourism industry. The continuation of this trend is a serious warning to all governments. In this regard, great importance should be given to the general health of society as an important variable in economic growth and maintaining and developing the tourism industry of a country. Based on this, knowing the factors affecting the development of tourism in the Post-covid period can be effective in managing the challenges and advancing it, which was investigated in this research as a case study in the city of Shiraz. The research method is descriptive-analytical. The statistical population of the research was selected from the experts and specialists of the health tourism industry in Shiraz. 100 experts were selected as the sample size and were questioned randomly. The validity of the questionnaire was confirmed through the elite society and reliability through Cronbach's alpha with a coefficient of 0.81. The result of the statistical test showed that the social, economic, environmental, infrastructural and managerial factors were significant at a level of less than 0.05. Examining the average difference also confirmed that these factors have a positive impact on the development of Post-covid tourism. The result of the factor analysis also confirmed that contextual and causal factors are effective in the development of Post-covid tourism, and the highest weight or factor load is related to the innovation of urban managers with a weight of 0.994, and the strengthening of training courses for tourism development with a weight of 975. 0.0 and then strengthening group tours with 0.974. Also, Pearson's correlation analysis shows that there is a relationship at a level of less than 0.05 between the investigated factors and Post-covid tourism development.

Keywords: Development, tourism industry, urban management, Post-covid, Shiraz city.

DOI: 10.30495/uf.2022.1956501.1035

¹ Corresponding author: atefeh.heidari.orojloo66@gmail.com